

הבנק המתמוטטות כתוצאה מקשיים בשוק הכספים, או הונאה או פשיטת-רגל של לקוח. במיקרה של היהלומנים עברו הבנקים את התיקרה המקובלת, והשתמשו בכספים שאחרת לא היה בהם שימוש במיסחר.

כאן יובן מידע אצו כליך הבנקים לממן עיסקי יהלומים, ולא טרחו לברוק יותר מדי בצניצות לקוחותיהם. כשהחלה המפולת, היו חובות היהלומנים לבנקים כמיליארד 3000 מיליון דולר, יותר מהיקף המכירות והייצוא של ישראל בשנת-שיא.

תהליך הקנייה, העיבוד והמיון, עד למכירה יכול להסתיים ברוב המיקרים תוך חודש או חודשיים מרגע קניית החבילה. בהיקף המיון האדיר הזה ניתן היה לייצא פי ארבעה ממה שיוצא למעשה. או, אם לוקחים בחשבון קשיים בלתי-צפויים — פי שניים לפחות. המיון האדיר שימש איפוא מטרת שונות מאלה שלשמן ניתן. היהלומנים השתמשו במיון לאגירת מלאי גדול ובלתי-רסביר הן של גלם והן של יהלומים מלוטשים. חלק ניכר מהכספים שימש ליצירת ורכידי השוואה שהתחילו לעסוק את התעשייה, וחלק לא קטן מהכספים מצא את דרכו במיון עסקים אחרים, מחוץ לענף היהלומים, ובין היתר ענף הבניה והמקרקעין. בחלקו אף הועבר לשוק הכספים הבינלאומיים שם יכלו היהלומנים להרוויח לא מעט מהפער בין הריבית הממוסכרת בישראל והריבית המיסחרית המקובלת בעולם.

למה צריך לרחם עליהם?

האומרים על כך מנהלי הבנקים? מנהלי-בנק שביקש לא להזדהות אמרו: לא היה מקום למיון שניתן לפני שלוש שנים. הרובות של המדינה הם כלום לעומת הסיכון של מיון מיליארד 3000 מיליון דולר. לרעתי אסור שלענף היהלומים תהיה בנקאות מיוחדת משלו, אלא שהמיון יתנהל לפי הכללים הרגילים, בלי פרווילגיות.

הקרבנות האמיתיים של העסק זה אבחנו הבנקים. כשהעסק הלך טוב, אולי השקענו פחות מדי שיקול דעת. כשהחלה המפולת היו חייבים לנו 80 מיליון דולר. היום הגענו ל-48 מיליון דולר.

ברור שאין יהלומן שלא נפגע. מצבו כיום תלוי בהיקף ההון הנור שהיה לו. אצלנו לא עברו החובות 2 מיליון דולר ללקוח, ועל זה הוא חייב ריבית של 200 אלף דולר. כלומר, הוא חייב לגלגל עסק של לפחות שניים וחצי מיליון דולר, כדי שיעמוד בתשלום הריבית בלבד.

תמיד כשהיהלומן נופל אני נדהם כמה מעט יש לו. האנשים מלאי טענות נגד הבנק, אך מסתבר שאלה שבאמת רימו את הבנק חיים טוב מאוד היום.

90% מהיהלומנים שמרו על המכונות האמריקאיות שלהם. למה אני צריך לרחם עליהם? למרות שאני מבין אותם, אני רוצה שיתחילו הכל מחדש. הנה, לדוגמה, האחים רסקל, אנשים ישרים שנפגעו והתחילו שוב הכל מחדש. אם תקלאי נופל הוא חייב להתחיל הכל מחדש, מרוע לא יהלומן?

חייבים להחזיר את היהלומנים הקטנים למערכת. הם אינם מהווים סיכון גדול. אך זה מנוגד לאינטרסים של הסינדיקט כלונרן, אשר רוצה שכל לקוחותיו יהיו גדולים, כפיתרון נוח לבעיות שיווק הגלם שלו.

עד כאן דברי מנהל-הבנק. מנהל בנק איגוד, שימחה סורוקר, טוען:

היקף החובות לבנקים קטן מהשמעות הנפוצות. לפני המפולת היו חייבים לנו 400-420 מיליון דולר. כיום חייבים 180-200 מיליון דולר. אני איני רואה את היהלומנים כעסק אבוד. אומרים שאנחנו לוחצים על היהלומנים הקטנים בגביית החובות ולא על האריות. זה לא נכון. המכשח הופעל על כולם באותה מידה. אבל יש כיום אווירה של "עליהם" נגד מערכות הבנקים, והה לא מוצדק.

הטענה שהנאמנויות היו פיקציה אינה נכונה, לפחות לא במיקרה שלנו. עובדה שקיבלנו מלודיס מיליונים רבים כפיצויים על נאמנויות שלא הוחזרו לבנקים. העניין נבדק ונמצא שהבנק פעל כהלכה.

נהגנו לברוק את סטוק הנאמנויות לפני היציאה לחופשה השנתית בענף. אז נדרשו כל היהלומנים להחזיר את הנאמנויות לבנק. לא הייתי רוצה להיות כעורו של פושטת-רגל. זאת טרגדיה אנושית. גם מיקרהו של יוסף גורנשטיין הוא טרגדיה. במיקרה שלו אני יכול לומר שהתייחסו אליו יפה מאוד ובהבנה. גביית החובות לא נעשתה על-ידי מנהל המחליט בשירות-לב. יש לנו מעצמי-מנהלים ופיקוח וביקורת של בנק ישראל, הבורק בקביעות את פעילותינו.

אגב, עד היום מודים לי יהלומנים על שנהגנו

כלפיהם בקשיחות עוד בטרם המפולת הגדולה. הודות ללחצנו הם מימשו את הסחורות במחירים סבירים, ויצאו איכשהו מהחובות. אלה שלא גבינו מהם מיד, הסתבכו אחרי המפולת הגדולה.

עד כאן דבריו של מנהל בנק איגוד.

מנהל אחד הבנקים הגדולים, שביקש שלא להזדהות, אמר:

ב-1981 הגיע גובה המיון שלנו ליהלומנים ל-350 מיליון דולר. הצלחנו לצמצם ל-180 מיליון דולר. ככל שהבנק ותיק יותר בענף, יש לו יותר לקוחות גדולים. בעלי החוב הגדולים הם בהיקף של 10⁵ מיליון דולר. אני חייב לומר

מאת שולמית יריב

שנהגנו באור-כרות כבעלי החוב. היום, לאחר מעשה, ברור שלא בדקנו מספיק. זה נכון שכאשר יהלומן מקבל מימון ביותר מבנק אחד נוצרת בעיה. אנחנו ידענו כמה חייב כל יהלומן לבנקים השונים, כי היה לנו דיווח מבנק ישראל המופץ בין כולנו.

ברור שהנפילות הגדולות היו תמיד לפני היציאה לחופשה השנתית, בסביבות יולי-אוגוסט, כי היהלומנים חייבים להחזיר או את הסחורות שלקחו בנאמנויות.

בעיה אחרת של הענף היא שקשה לקבוע ערך מדוייק של סחורה, וזאת בניגוד לענפי משק אחרים, וקשה לסמוך על שטרי חוב של לקוחות בחו"ל, כי כל הזמן יש פשיטת-רגל בארצות

השונות, או שמגיעות בקשות של הרגע האחרון לרחיית תשלום.

היגשנו ללודיס שתי תביעות על הפרת נאמנויות. על תביעה אחת התפשרנו ועל השניה עדיין מתדיינים.

את הרו"ח שחוגש לסוכני הלודיס אני מכיר. זהו רו"ח שהזמן על-ידי המכסחים, ונועד למצוא דרך שלא לשלם את התביעות על הפרת הנאמנויות. ויש בו מעין הכנת הגנה נגד תביעות תשלום.

רוב פשיטות-הרגל הן בגלל תביעות הדריות של היהלומנים ולא ביוזמת הבנקים. המפולות הרבות הולירו כמובן התערבות כמעט בלתי-רפוסקת של בתי-הדין המצד השני. מונגו לעשרות יהלומנים, ועוד רבים צפויים לטיפול דומה אחרי הפגרה.

עד כאן דברי מנהל-הבנק.

המיספרים שתם נרשמו

יורדי-הדין יעקב וינרוט מטפל בכמה תיקים כאלה, שבהם ניצבת המערכת הבנקאית מצד אחד והיהלומנים שהתמוטטו מהצד השני.

מועץ וינרוט: הפשלה הגדולה היתה בזה שמישרד-האוצר החליט להקים קרן למימון פעולות היהלומנים. זה היה בשנות ה-70. אז החלה הממשלה מסכדת להם את הכסף. אני מניח שאם הכסף היה של הבנקים, זה היה נראה אחרת לגמרי.

היו שלושה סוגי ביטחונות למימון: הפקדת יהלומים בבנק; המחאות ייצוא — כלומר

היהלומנים הרגו את בעליהם!

הכל אמת ויציב. בעלי כבר מת. אבל אני יודעת שהיו כל מיני אימים נגדה. כל זה קרה ערב ראש-השנה. מאז הכל הלך התדרדר. הכל עוד שותת אצלי דם. כל הזמן צצים חובות חדשים, יש אנשים שניסו לעלות על העגלה הזאת.

יוסף היה בן 47 כשהלך. הוא נפטר בתל-השומר. הוא התמוטט. זה לא היה פייר מצדיי לטאטא את הכל מתחת לשולחן. מכרתי את הווילה בחולון וביום הראשון אני עוברת לדירה אחרת. אני לא צריכה לגור בוילה של כשבועי חייב כסף. יש לי תשלומים לשלם של ריבית וריבית ריבית של החובות. בנק איגוד ויתר על חלק מהחובות.

אני עובדת בזבנית במשכורת של 13,500 שקל בחודש, וגם זה אחרי שקיבלתי הטבה. לזה מיתוסף הביטוח הלאומי, וזהו אני מתקיימת. התחלתי לעבוד שבועיים אחרי תום השלששים. יש לי בן חייל ובת נשואה עם נכדה. בגילי, 44, לא קל לעמוד במשך שעות על הרגליים.

חסר לי חבר

האמת היא שאני שמחה לעזוב את הבית. הגנ דולף והגינה נובלת — מי צריך את זה? יוסף חי כמו כולם בשקר. ברור לי שאם הוא היה היום חי, היה אולי יוצא מזה. אחיו ניסה לעזור, לשותפו יש הבעיות שלו. הוא נראה נורא, סובל ומשלב. הוא לא יכול להגיש עזרה.

בעלי אושפו כ-8 באוגוסט בגלל עודף סוכר. כבנק לא האמינו לו, חשבו שהוא מתחלה. הם באו להחתים אותי על כל מיני טפסים כשהוא היה בבית-החולים. ביום שבו נפטר הטלפון הראשון היה מהיועץ המיטפטי של הבנק. בעלי לא זכה

לחתום על שום דבר. הוא נפטר ב-10 בנובמבר, כשהחליטו לפתוח חסימה שהיתה לו כלב. ברור לי שגם אם הוא היה מצליח לחזור מבית-החולים ורואה את כל העיקולים שהגיעו — הוא היה מקבל שבץ בו במקום. ביום שבו הוא נכנס לבית-החולים הוא לווה מחבר 1000 דולר.

הוא השאיר אחריו מיכתב, שבו הוא מודה שהפך בנאמנות. את המיכתב הזה קראו רק שני אנשים. במיכתב הזה הוא מודה ומסביר שלא

בורסה נזכרים כולם כמה שקרה ליוסי גורנשטיין. יוסי, בן להורים שהיגרו מהארץ למצרים במלחמת העולם הראשונה וחזרו מעליית עשויות מעץ, וכשפרש הקים לבניו במו ידיו מלטשות מעוררות קנאה.

ראשון נכנס לענף הבכור, עלי, שהחל את דרכו כלוטש יהלומים. אחרי באו אחותו, יהודית, שעבדה כחותבת יהלומים, ובעלה כרציון שהיה לוטש ולבסוף האח הצעיר יוסי.

תחילה עבר יוסי אצל אחיו עלי, שמיפעלו ברחוב להגרידה החל משגשג באותה תקופה. יוסי נשא לאשה את שולה, חברתו הילדותית, שלב מסויים הוא נפרד מאחיו והחל את דרכו כעצמאי, בשותפות עם גיטו כרציון. הם עברו קשה, החל משעות הבוקר המוקדמות ועד לשעות הערב המאוחרות, והתצלחת האירה להם פנים. העסק הלך וגדל. הגייסים נפרדו, יוסי עסק יותר בצד המיסחרי, כשהוא מחזיק מישוד בכורסה בשותפות עם חברו משה הורוביץ.

כיצד התחילה ההידרדרות של יוסי איש אינו יודע. אך המסלול דומה להידרדרותם של יהלומנים רבים אחרים.

ההעזה ולקחת סיכונים שאפיינו את הענף בכל שנותיו ושהניבו פירות כה יפים, הפכו למיכשלה שאין מוצא ממנה. סחורות שנקנו או נאגרו כשנות השיא הכניעו את האנשים ארצה בשעות המפולת. וכך גם קרה ליוסי גורנשטיין.

זבנית במשכורת חדשית

חיי מאמצים גדולים הצלחתי לאתר את שולמית גורנשטיין, אלמנתו של יוסי. פגשתי אותה בסופר-רוול ברחוב דיוגנוף

לחתום על שום דבר. הוא נפטר ב-10 בנובמבר, כשהחליטו לפתוח חסימה שהיתה לו כלב. ברור לי שגם אם הוא היה מצליח לחזור מבית-החולים ורואה את כל העיקולים שהגיעו — הוא היה מקבל שבץ בו במקום. ביום שבו הוא נכנס לבית-החולים הוא לווה מחבר 1000 דולר.

הוא השאיר אחריו מיכתב, שבו הוא מודה שהפך בנאמנות. את המיכתב הזה קראו רק שני אנשים. במיכתב הזה הוא מודה ומסביר שלא

כנציגת-מכירות של חברת-מרוקים. בין מכירה למכירה הצלחתי לרובנה. שולה היא אשה גבוהת-קומה ונאה מאוד. בעלת הופעה מטופחת. שאלתי אותה מה האמת בספור שיש הקלטה של מנהל-בנקל-שעבר המודה שהבנק צילצל לבעלה והודיע לו שנערכת תיקרה מיטפתית נגדה, רבר שלא היה נכון.

סיפרה שולה גורנשטיין:

שעיבוד הייצוא לטובת הבנק; נאמנויות. בתחלה ניתנו כנגד יהלומים 80% מימון, ולייצוא 90%. היו מיקרים שהריבית על האשראי היתה נמוכה יותר מהריבית על הפקדת דולרים. זה פתח פתח לתרגיל — התפתח מיסחר מיוחד בבורסה של אנשים שחזרו רק מזה שהיו ולקחים יהלומים ומפקידים אותם בבנק. עבור חבילה של 100 אלף דולר קיבלו 80-90 אלף. שהיהלומנים ייצאו סחורה, קיבלו על הייצוא אשראי, החזירו אותה בחשאי ארצה וקיבלו אשראי נוסף. את הכסף הם הפקידו בשווייץ. הם קיבלו תמורת הכסף 8% ושילמו בארץ ריבית של 6% ורק מהפער הזה אפשר היה לחיות.

זאת היתה ממש בריחה. הבנקים בייטחו את עצמם נגד גניבה אצל לודיס, וציפו שהיהלומן לא יגנוב מהם. לא היה פיקוח ממש על הבנקים כמה כסף נכנס באמת ארצה ונשאר כאן.

המיספרים שתם נרשמו כסטטיסטיקה. הגיע אלי יהלומן עם חוב של מיליון וחצי דולר, אשר בקושי ידע לחתום את שמו. שאלתי אותו כמה הוצאות מימון היו לו, והוא לא ידע מה אני רוצה ממנו. הבנקים ממש רדפו אחריו ונתנו חבילת יהלומים. הבנקים ממש רדפו אחריו ונתנו לו אשראי על סמך חבילה שקנה בתשלום ל-90 יום. הוא סיפר לי: לקחתי חצי מיליון דולר והרווחתי 20% תוך פחות מ-10 ימים. וקיבלתי מימון של 80 אחוז. תעשה חשבון: הרווחתי במשך עשרה ימים סכום של 100 אלף דולר!

(המשך בעמוד 64)

שולמית גורנשטיין בזבנית. מכרתי את הווילה!

היתה לו אפשרות לחזיר את הנאמנויות. איזה גאווה טיפשת היתה לה למה לא מכה את הבית קודם?

אין לי מילה רעה נגד הבנק. הוא חייב להם כסף. זה שגורלים ממנו לא משלמים זו בעיה אחרת. אני אמשיך לשלם. הוא תרם כליך הרבה כסף לצדקה. כספים אלה היו עוזרים לי מאוד כיום.

הכן הרוס. הוא נמצא בצבא, ובחופשות הוא עובד ומביא לי את הכסף.

מיד אחרי תום השלשים ביקשתי להישאר לבד. לא רציתי שחילדיו יראו את כל הסבל. עד האסק לא ידעתי איך נראה צ'ק. מהבנק לקחו חצי מכיסוח החיים של בעלי ואת כל התסכנות של הילדים. רק בתוכנית חיסכון אחת של הבן הם לא נגעו. זה עוד לי מאוד. פרט לשלוש תבילות, העומדות למכירה השבוע, הם קיבלו סכום של 185 אלף דולר ממכירת הבית. מכרתי גם את המכנית כדי להחזיר חוב לאחיו.

אלמנתו של יהלומן שבשט את הרגל ונפטר, מספרת על החווייה המזעזעת שעברה עליה

יודתי יותר מ-15 קילו ממיסקלי מאז האסק. לא כישלתי מאז אשילו ארחה אחת. אני אוכלת רק אצל בתי ביום שישי ושבת. הגעתי למצב שאני לא יכולה לבלוע אוכל. היו רגעים שגם לא היה לי כסף לקנות אוכל.

אבל זה הכל שטויות. חסר לי החבר שלי, שהיה אחי מאז גיל 15. בינוי השנה חיינו צריכים לחגוג 25 שנות נשואין. בעלי היה תולה. אבל היהלומנים והמצב הרגו אותו.